

продукції, оцінку і прогнозування прибутковості підрозділів;

- розробити план розвитку підприємства або реалізації інвестиційного проекту, визначивши найбільш ефективну стратегію маркетингу, а також стратегію виробництва, що забезпечує раціональне використання матеріальних, людських і фінансових ресурсів;

- оцінити можливі варіанти виробництва, закупівель і збуту;

Усі вищенаведені переваги та можливості застосування програми Project Expert підкреслюють актуальність її використання в практиці ведення бізнесу сучасними підприємствами. Адже бізнес-середовище теперішнього століття пов'язане із динамічним процесом зміни ринків, технологій, продуктів, які потребують від підприємства швидкого реагування. Тому головним фактором успіху стає можливість швидкого прорахунку різних варіантів розвитку підприємства, розробки прогнозів на майбутнє і побудови в віртуальному режимі ефективної бізнес-моделі в нових економічних умовах.

Список використаних джерел:

1. Алиев В.С. Использование программы Project Expert для инвестиционного проектирования: учеб. пособие. М.: Фин. Академия при Правительстве РФ, 2004. - 83 с.

2. Алиев В.С. Практикум по бизнес-планированию с использованием программы Project Expert: учеб. пособие. - М.: ФОРУМ-ИНФРА-М, 2007.- 272 с.

3. Кадыкова И. Н., Триусова В. А. Использование сценарного анализа при управлении отечественными компаниями в современных условиях // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2011. – № 3 (15). – С. 27–42.

4. Кадыкова И. Н., Шевченко Е. А. Оценка бизнеса в системе Project Expert как элемент антикризисного менеджмента // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2009. – № 1 (5). – С. 68–80.

УДК 004.01:35.07

О.В.Тищенко,

Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана,

м. Київ

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ВІДПОВІДНО ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

У статті проаналізовано розвиток інформаційних систем державних органів відповідно до Національної програми інформатизації України (НПІ). Досліджено основні нормативні акти, пов'язані з виконанням НПІ та основні проблеми, що виникають на шляху її впровадження. Надано порівняння міжнародного досвіду подібних програм. Запропоновано напрямки впровадження інформаційних систем відповідно до НПІ.

В статье приведен анализ развития информационных систем государственных органов в соответствии с Национальной программой информатизации Украины (НПИ). Исследованы основные нормативные акты, связанные с выполнением НПИ и основные проблемы, возникающие на пути ее внедрения. Даны сравнения международного опыта подобных программ. Предложены направления внедрения информационных систем в соответствии с НПИ.

The article deals with development of information systems in state authorities according to the National program of informatization of Ukraine (NPI). The basic legal acts and major problems of the NPI implementation are investigated. The international experience of similar programs is assessed. Directions of the implementation of information systems according to the NPI are proposed.

Ключові слова: інформатизація, національна програма інформатизації, інформаційні системи, інформаційні технології, інформаційно-аналітичні системи, інформаційна база, класифікатори, органи державного управління.

Для прискорення інформатизації органів державного управління та запровадження в них інноваційних технологій центральні органи державної влади видали низку нормативно-правових актів з питань інформатизації, основним з яких є Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 04 лютого 1998 року № 74/98-ВР. Національна програма інформатизації (далі – НПІ) призначена для розвитку інформаційних систем державних органів. Однак не всі її завдання виконані і до сьогодні у зв'язку з багатьма причинами. До таких причин належать: відсутність єдиного підходу (типових рішень) до запровадження завдань НПІ, відсутність деяких єдиних класифікаторів, довідників, використання нестандартизованих форматів даних, впровадження завдань Національної програми інформатизації, обмежений обсяг фінансування проектів НПІ, кризові явища сучасної економіки.

Нинішній стан з упровадження завдань НПІ також підтверджують дані Всесвітнього економічного форуму, який відбувся у 2011 році в Давосі (Швейцарія). Рейтинг України за індексами, що стосуються інформаційно-комунікаційних технологій, становить: глобальний індекс конкурентоспроможності 2011-2012 (WEF Global Competitiveness Index) – 82 місце із 142 держав; індекс технологічної готовності 2011-2012 (WEF Technological Readiness Index) – 82 місце із 142 країн; індекс мережевої готовності 2011-2012 (WEF Networked Readiness Index) – 75 місце із 142 країн; готовність уряду (Government readiness) – 122 місце із 138 країн; використання урядом інформаційно-комунікаційних технологій (Government usage) – 75 місце із 138 країн; рейтинг за електронною готовністю 2010 (EIU eReadiness Ranking) – 64 місце із 70 країн; індекс електронного уряду ООН 2012 (UN e-Government Index) – 68 місце із 193 країн.

Такий рейтинг говорить про те, що необхідно комплексно підходити до розв'язання існуючих проблем, впроваджувати проекти НПІ стратегічного спрямування – розроблення та впровадження інтегруючих та типових рішень.

На сьогодні комплексного дослідження розвитку інформаційних систем державних органів у контексті Національної програми інформатизації не проводиться. Лише щороку генеральний державний замовник НПІ складає звіт про свою діяльність, де можна ознайомитись із поточним станом інформатизації в державі. Деякі публікації розкривають тільки окремі питання, зокрема, законодавче забезпечення інтегрованих автоматизованих систем управління [5].

Метою даної роботи є виявлення закономірностей, тенденцій у впровадженні завдань (проектів) НПІ на всіх рівнях і сферах, проведення аналізу основних проблем цього процесу та надання пропозицій щодо удосконалення складу проектів НПІ та ефективності їх упровадження.

Основні стратегічні цілі побудови інформаційного суспільства в Україні визначені Законом України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки".

Національна програма інформатизації становить комплекс взаємопов'язаних завдань (проектів) інформатизації, спрямованих на реалізацію державної

політики та пріоритетних напрямів створення сучасної інформаційної інфраструктури України [1, 2].

НПІ включає: Концепцію Національної програми інформатизації; сукупність державних програм з інформатизації; галузеві програми та проекти інформатизації; регіональні програми та проекти інформатизації; програми та проекти інформатизації органів місцевого самоврядування.

Процедура формування та виконання Національної програми інформатизації регулюється відповідними постановами Кабінету Міністрів України [3].

Завдання Національної програми інформатизації на наступні три роки та обсяги їх бюджетного фінансування на наступний рік затверджуються Верховною Радою України і встановлюються окремим рядком в Законі про Державний бюджет України.

Щорічно, починаючи з 1999 року, затверджується розпорядженням Кабінету Міністрів України перелік завдань (проектів) Національної програми інформатизації на наступний рік, їх державних замовників та обсягів фінансування.

Одним з пріоритетів науково-технічного та інноваційного розвитку України, визначених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», є необхідність збільшення фінансування Національної програми інформатизації з включенням до її складу всіх проектів інформатизації органів державної влади, які фінансуються за рахунок коштів Державного бюджету України. Проте динаміка виділення коштів держбюджету на виконання робіт з інформатизації протягом останніх років свідчить, що загальний обсяг фінансування НПІ становить менше 0,05% від загального обсягу фінансування бюджетних програм органів державної влади з інформатизації. Так, планові обсяги фінансування бюджетної програми «Національна програма інформатизації» у 2009-2011 роках порівняно з минулими роками були зменшені у 10 разів і склали у 2009 та 2010 роках - 0,9 млн. грн., у 2011 році, згідно з Законом України «Про Державний бюджет України на 2011 рік», - 0,8 млн. грн. Наприклад, якщо у 1999 році на створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи органів державної влади та місцевого самоврядування виділялось 500 тис. грн., то в 2000 році вже 400 тис. грн., а в 2002 - 200 тис. грн., в 2003 - 120 тис., незважаючи на те, що обсяг завдань розширювався.

Інше невиконане завдання розвитку інформаційних ресурсів державних органів, згідно з НПІ, - відставання у впровадженні регіональних програм інформатизації, що не дає змоги інтегрувати інформаційні процеси на всіх рівнях.

Процес виконання НПІ проаналізуємо на основі нормативних документів у плані виявлення закономірностей виконання проектних розробок і процесів впровадження НПІ. Відповідно до постанови Верховної Ради України «Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 1999-2001 рр.» від 13 липня 1999 року №914-XIV, її основними завданнями були формування політики та організаційно-правове забезпечення інформатизації і формування

національної інфраструктури інформатизації. Інші завдання стосувались стратегічних напрямів розвитку державності, безпеки та оборони (перша черга інтегрованої інформаційно-аналітичної системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, система електронного документообігу, єдина державна автоматизована паспортна система та ін.), інформатизації процесів соціально-економічного розвитку, пріоритетних галузей економіки, інформатизація фінансової та грошової системи, державного фінансово-економічного контролю, соціальної сфери, інформатизація в галузі екології та використання природних ресурсів, інформатизація науки, освіти і культури, міжнародне співробітництво (система інформаційної підтримки процесу інтеграції України у світову економіку). Наступна постанова Верховної Ради України «Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 1999-2001 рр.» від 6 липня 2000 року № 1851III не дуже відрізнялась від попередньої. Лише деякі сфери були доповнені додатковими завданнями (проектами) та зовсім небагато завершені, а решта залишилась на тому ж рівні. Постанова Верховної Ради України «Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 2006-2008 рр.» від 4 листопада 2005 року №1851-III також не характеризувалася великими змінами. Всі вищеперелічені сфери потребували вирішення тих завдань (робіт), які ще не були завершені в попередні роки.

Проаналізувавши розпорядження Кабміну про затвердження завдань НПІ, починаючи з 1999 року, можна спостерігати тенденцію завдань НПІ від створення єдиних інтегрованих інформаційно-аналітичних систем до автоматизованих систем для конкретної сфери чи галузі. Прослідковується вагоме збільшення завдань (проектів) з інформатизації конкретних сфер, а саме стратегічних напрямів розвитку державності, безпеки та оборони, фінансової та грошової системи, системи державного фінансово-економічного контролю, процесів соціально-економічного розвитку, соціальної сфери, сфери науки, освіти і культури.

Розглянемо процес розвитку інформаційних систем та технологій згідно з НПІ на прикладі Міністерства фінансів України (табл. 1).

Таблиця 1

*Розвиток інформаційних систем Міністерства фінансів України згідно з Національною програмою інформатизації**

Рік	Очікувані результати
1	2
1999	Типова система обліку, аналізу, контролю та управління бюджетними ресурсами місцевих органів виконавчої влади
2000	Локальна мережа центрального апарату Мінфіну, як елемент структурованої мережі Будинку Уряду; єдине телекомунікаційне середовище Мінфіну, ГоловкиРКУ і Державного казначейства
2001	Пілотний проект АС фінансових розрахунків центрального апарату Мінфіну
2002	Програмно-апаратні комплекси системи інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової системи
2003	Інформаційно-аналітична система (ІАС) «Місцеві бюджети»; системи адміністрування інформаційно-телекомунікаційної мережі та резервного зберігання інформації у центральному апараті Мінфіну
2004	Автоматизована ІАС «Державний бюджет»; ІС ведення місцевих бюджетів; модернізація системи електронного діловодства
2005	Автоматизована ІАС «Державний бюджет» з інтеграцією інформаційних ресурсів Мінфіну, Державного казначейства, Державної податкової адміністрації, Держмитслужби, ГоловкиРКУ
2006	АІС «Державний бюджет» та «Місцеві бюджети», єдина база даних та система обміну інформацією

Продовження табл. 1

1	2
2007	Автоматизація процесу збору показників від фінансових органів усіх рівнів; перша черга центру оброблення даних та система обміну даними інформаційно-аналітичного центру Мінфіну; супроводження та розвиток АС «Казна»; розвиток ІАС органів державної контрольно-ревізійної служби
2008	Система інформаційно-аналітичного забезпечення бюджетного процесу, створення інформаційної інфраструктури системи управління державними фінансами, забезпечення функціонування та розвитку АІС державної податкової служби; удосконалення ІАС Державного казначейства
2009	Забезпечення функціонування АС «Держбюджет», «Місцеві бюджети» та регіональних фінансових органів; система електронного цифрового підпису Державного казначейства; забезпечення функціонування ІАС органів державної контрольно-ревізійної служби
2010	Забезпечення функціонування та розвитку АІС Мінфіну, державної податкової служби та Державного казначейства; забезпечення функціонування ІАС органів державної контрольно-ревізійної служби
2012	Забезпечення функціонування інформаційної системи ведення державного бюджету та інформаційно-аналітичної системи ведення місцевих бюджетів; забезпечення функціонування програмного забезпечення обліку фінансування та складання, зведення та аналізу періодичної фінансової звітності, програмного забезпечення обліку фінансування та обліку нерухомого державного майна; забезпечення функціонування системи управління державними фінансами та системи інформаційно-аналітичного забезпечення бюджетного процесу.

* Джерело: авторська розробка.

Як видно з таблиці 1, у рамках виконання Національної програми інформатизації планувалось здійснення повної інформатизації Міністерства фінансів України, а також створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи фінансових органів. Проте лише в деяких аспектах можна вважати це завдання виконаним. Зокрема, створена локальна мережа центрального апарату Мінфіну, автоматизовані інформаційні системи «Державний бюджет» та «Місцеві бюджети» з єдиною базою даних та система обміну інформацією, які передбачають інтеграцію на обласному та центральному рівнях.

На жаль, впровадження проектів інтеграції інформаційних ресурсів фінансових органів виконується з відставанням відносно термінів, вказаних у нормативних документах.

У світовій практиці теж зустрічаються подібні державні програми впровадження інформаційних технологій в діяльність державних органів. Нині на порталі Білого Будинку США (whitehouse.gov) розміщено 5 основних Законів, що регулюють створення електронного уряду та державних електронних систем управління взагалі.

В Англії законодавчий процес про інформатизацію пішов фактично з того часу, як у вересні 2000 року було ухвалено ініційований Тоні Блером Закон про електронний підпис (E-signature Act) та електронну комерцію (E-commerce Act). У 2010 році було прийнято нормативний документ Smart Government, метою якого є реформування існуючого електронного уряду «відповідно до потреб громадян та бізнесу»; він також передбачає до 2020 року здійснити зміну курсу розвитку електронного уряду в бік економії фінансів [7].

У Російській Федерації в 2003 році була узгоджена Концепція використання інформаційних технологій в діяльності федеральних органів державної влади до 2010 року, в якій передбачається розроблення єдиних стандартів для інформаційно-аналітичних центрів і систем, що забезпечують збір, оброблення, зберігання і аналіз даних про результати виконання федеральними органами державної влади своїх основних завдань і функцій та різних електронних ресурсів і реєстрів [6].

Підводячи підсумки, доцільно зауважити, що основні проблеми виконання завдань та проектів НПІ в Україні носять комплексний міжвідомчий характер і не можуть бути розв'язані на рівні окремих органів влади. Як вже зазначалось вище, причиною затримки у виконанні завдань, є недостатнє фінансування Національної програми інформатизації. Використання нестандартизованих форматів даних, протоколів обміну і відсутність деяких єдиних класифікаторів, довідників, а також доступу до них обмежують можливість застосування автоматизованих засобів пошуку та аналітичного оброблення інформації. Каталог нормативних документів України 2010 року містить 535 (2009 року – 376) чинних у нашій країні стандартів ІТ-сфери, гармонізованих з міжнародними стандартами. Виходячи з цього, на сьогодні в Україні кількість стандартів з ІТ становить близько 2% від загальної кількості державних стандартів, тоді як в інших країнах ця частка перевищує 10% (для порівняння станом на 1998 рік кількість стандартів з ІТ становила близько 4% від загальної кількості державних стандартів). Загальна ситуація в Україні стосовно створення нормативної бази в галузі ІТ продовжує бути незадовільною, масштаб відставання від темпів міжнародної стандартизації зберігається: з кожної десятки ISO/IEC-стандартів діє в кращому випадку два національних українських або СНД-стандарт (які сьогодні є безнадійно застарілими).

Також, починаючи з 1999 р., під час виконання НПІ часто змінювалися Генеральні державні замовники та їх керівники, що не могло не вплинути на якість виконання НПІ та отримання належного фінансування.

Узагальнення досвіду впровадження завдань (проектів) НПІ показало, що ведеться воно «зверху вниз», тобто від центральних органів до місцевих. Наприклад, у фінансових установах впроваджуються інноваційні технології спочатку в центральному офісі, потім на обласному і районному рівнях. Такий підхід, як показало дослідження, не завжди ефективний і часто призводить до того, що проекти інформатизації стратегічного спрямування не виконуються у повному обсязі. У свій час академік Глушков на двох всесоюзних конференціях (друга відбулась у Києві 1967 року під назвою «Українська республіканська науково-технічна конференція з механізації та автоматизації інженерної та управлінської праці в промисловості») відстоював ідею створення загальнодержавної автоматизованої системи «ОГАС» за концепцією «знизу вгору», тобто починаючи з розроблення АСУП на підприємствах з подальшим впровадженням галузевих автоматизованих систем у міністерствах і, на завершення, створенням «ОГАС» (детальніше можна ознайомитись тут – <http://ogas.kiev.ua>).

Слід зазначити, що деякі державні органи (Державна податкова служба) вже перейшли на новий рівень і використовують інноваційні технології у своїй діяльності (електронні декларації, електронні кабінети, електронні ключі), що повинно слугувати прикладом для інших державних органів.

Таким чином, з метою розв'язання проблем впровадження НПІ для ефективного досягнення цілей державних органів й органів місцевого самоврядування, необхідно впроваджувати проекти стратегічного спрямування

– інтегровані інформаційні системи (інтеграція як по горизонталі, так і по вертикалі), що сприятиме створенню єдиного інформаційного простору в системі державних органів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 04 лютого 1998 року № 74/98-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>.
2. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 4 лютого 1998 року № 75/98-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80>.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про формування та виконання Національної програми інформатизації» від 31 серпня 1998 року № 1352 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1352-98-%D0%BF>.
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2012 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування» від 17 жовтня 2012 р. № 813-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/813-2012-%D1%80/conv>
5. Гавва О. Інтегровані автоматизовані системи управління: історія та перспективи розвитку [Електронний ресурс]. // ОГАС – Режим доступу: <http://ogas.kiev.ua/perspective/integrovanii-avtomatyzovani-systemy-upravlinnya-istoriya-ta-perspektyvy-rozvytku-504>. – Назва з екрану.
6. Концепция использования информационных технологий в деятельности федеральных органов государственной власти до 2010 года [Електронний ресурс]. // Официальный портал Министерства связи Российской Федерации, 2003. – Режим доступу: <http://minkomsvjaz.ru/ministry/documents/816/823.shtml>
7. Кураш А. Из грязи в князи: как правительство Британии стало электронным [Електронний ресурс]. / А. Кураш. // English Center for Information And Social Programs. – Режим доступу: http://www.ukraine-gateway.org.ua/cisp/cisp_uk.nsf/59d1c452471fea17c225754b00552f2b/19cf2418b01b4dff225776c001e1eed?OpenDocument. – Назва з екрану.